

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Замулянець К. В., викладача кафедри економіки
підприємства, фінансів, обліку та аудиту
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

Постановка проблеми. Багато експертів в Україні вважають, що головною причиною гальмування інноваційного розвитку в країні є дефіцит фінансових ресурсів. Але при цьому вони майже зовсім не звертають уваги на спад платоспроможного попиту на науково-технічну продукцію з боку держави та підприємницького сектору, погіршення якісних характеристик наукових кадрів і матеріально-технічної бази досліджень, та інші, не менш важливі причини. Україні останніми роками, незважаючи на певні успіхи у стабілізації макроекономічних показників, не вдається домогтися відчутних результатів в експорті інноваційної продукції та створенні сприятливих умов для інноваційної діяльності вітчизняних виробників. На жаль, українська інноваційна сфера також поки не стала по-справжньому привабливою для вітчизняних та іноземних інвесторів. Такий результат значною мірою пов'язаний із обмеженими можливостями держави щодо спрямування фінансових потоків в інноваційний розвиток економіки, обсяг яких відповідно до досвіду розвинутих країн значно перевищує ресурси, необхідні для здійснення традиційної науково-технічної політики, і недостатньою увагою держави до стимулювання міжнародного співробітництва в інноваційній сфері, що відповідає взаємним інтересам українських і закордонних партнерів

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження впливу впровадження інновацій і розвитку інноваційних процесів на формування постіндустріального суспільства в Україні та на розвиток окремих регіонів загалом здійснювалися у працях О.М. Алімова, О.І. Амоші, Є.І. Бойка, А.С. Гальчинського, В.М. Геєця, З.В. Герасимчук, В.Я. Заруби, С.В. Захаріна,

М.А. Козоріз, В.П. Мікловди, А.І. Сухорукова, Л.І. Федулової, В.С. Яцкова, та ін.

Огляд наукових робіт та досліджень вітчизняних учених показав недостатність уваги до такого актуального питання, як інноваційно-інвестиційна економічна політика, яке за сучасних реалій набуває особливої значимості, оскільки саме зараз перед керівництвом держави постає завдання визначення напрямів та інструментів виходу з кризового стану, подальшого економічного розвитку, розробки державної економічної політики, заходів державного регулювання для досягнення позитивних зрушень в економічній системі й забезпечення економічного зростання.

Постановка завдання. Основними завданнями, що сприятимуть інноваційним процесам в Україні, є:

- структурна перебудова національної економіки;
- створення адаптивної інфраструктури інноваційної діяльності;
- цілеспрямована підготовка кадрів високої кваліфікації для високотехнологічних галузей, а також менеджерів інноваційної діяльності;
- створення ринку інноваційної продукції, на якому буде забезпечений належний рівень захисту інтелектуальної власності;
- широке застосування в усіх галузях економіки і сферах суспільного життя інформаційно-комунікаційних технологій;
- удосконалення системи державної підтримки та регулювання інноваційної діяльності;
- підвищення інноваційної культури суспільства.

Мета статті – проаналізувати особливості сучасного стану інноваційно-інвестиційної державної політики з метою виявлення основних проблем, що перешкоджають стабільному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки з метою розробки пропозицій щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Державна інноваційна політика – це сукупність форм і методів діяльності держави, спрямованих на створення

взаємопов'язаних механізмів інституційного, ресурсного забезпечення підтримки та розвитку інноваційної діяльності, на формування мотиваційних факторів активізації інноваційних процесів. Її метою є формування в країні таких умов для діяльності суб'єктів господарювання, за яких вони були б зацікавлені і спроможні розробляти і виготовляти нові види продукції, впроваджувати сучасні наукомісткі, екологічно чисті технології та розширювати на цій основі свої ринки збуту [2, с. 113]. Продумана і цілеспрямована інноваційна політика держави позитивно впливає на ефективність інноваційних процесів і загальну динаміку економічного розвитку. І навпаки, недостатньо обґрунтовані дії і заходи держави у сфері регулювання інноваційних процесів руйнують їх мотиваційний механізм, гальмуючи соціально-економічне зростання і навіть перешкоджаючи йому.

У процесі побудови ринкових відносин в Україні переосмислюється роль держави, змінюються способи її впливу на соціально-економічні процеси, замість директивних розробляються непрямі регуляторні інструменти, у тому числі інструменти впливу на інноваційні процеси. Первинні уявлення про ринковий механізм як інструмент спонтанного регулювання економічних процесів змінилися розумінням того, що ринок, особливо у його недосконалій, зародковій стадії, деформує мотиви і способи ведення економічної діяльності і є недостатньо ефективним регулятором соціально-економічного розвитку. Тому ринковий механізм має бути доповнений методами державного регулювання опосередкованої дії, в тому числі спрямованими на підтримку інноваційної діяльності як базисного елементу економічного зростання. У цьому контексті розробляється державна інноваційна політика, основні напрями якої визначаються залежно від стратегічних завдань країни [4, с. 165].

Виділяють чотири типи державної інноваційної політики: технологічного поштовху, ринкової орієнтації, соціальної орієнтації, зміни економічної структури господарського механізму [2, с. 311-315].

1. Політика технологічного поштовху. Згідно з нею головні цілі та пріоритетні напрями науково-технологічного та інноваційного розвитку задає держава, на основі чого визначаються шляхи стимулювання інноваційної діяльності, які мають здійснюватись через удосконалення управління в науково-технологічній та інноваційній сферах. Такий варіант інноваційної політики передбачає розроблення різних державних програм, великі капіталовкладення у масштабні інноваційні проекти, використання інших прямих форм державної участі в регулюванні інноваційних процесів. Прикладом такої політики є політика уряду США у 40-50-ті роки ХХ ст., коли було створено принципово нові напрями в галузі електроніки, зв'язку, авіабудування, і повоєнна політика Японії.

2. Політика ринкової орієнтації. Передбачає провідну роль ринкового механізму в розподілі ресурсів та визначенні напрямів розвитку науки і техніки, а також обмеження ролі держави в стимулюванні фундаментальних досліджень. Спрямована на створення сприятливого економічного клімату та розвитку інформаційного середовища для здійснення нововведень у фірмах, скорочення прямої участі держави в НДДКР та дослідженнях ринків, а також прямих форм регулювання, які перешкоджають стимулюванню ринкової ініціативи та ефективній перебудові ринку. Ця політика була пріоритетною в 70-ті роки ХХ ст. у США, Німеччині, Японії; на початку 80-х років поворот до неї намітився у більшості розвинутих країн, а в середині 90-х років, з початком ринкових перетворень, — і в Україні. Обмеженість політики ринкової орієнтації полягає в її націленості на короткострокові й недорогі інноваційні проекти, що реалізуються окремими фірмами. Дослідженням, від яких залежить місце держави у світовому співтоваристві та її національна безпека, приділяється недостатня увага.

3. Політика соціальної орієнтації. Сутність її полягає у соціальному регулюванні наслідків НТП: процеси прийняття рішень відбуваються із залученням широкої громадськості; рішення приймають за умов досягнення соціально-політичного консенсусу. Такий варіант інноваційної політики не є

основним, проте певні його елементи простежувалися у розвитку різних країн. Так, в 60-70-ті роки ХХ ст. соціально-економічним наслідкам впровадження нових технологій приділяли значну увагу в США; у Швеції ж надмірна соціальна зорієнтованість економічної та інноваційної політики зумовила певне відставання у розвитку від провідних країн світу. Отже, цей тип інноваційної політики має бути поєднаний з іншими типами у співвідношенні, яке б не перешкоджало повноцінному економічному розвитку держави.

4. Політика, націлена на зміни економічної структури господарського механізму. Передбачає істотний вплив передових технологій на вирішення соціально-економічних проблем, на зміну галузевої структури, взаємодію суб'єктів господарювання, рівень життя тощо. Це потребує нових форм організації й механізмів управління розвитком науки і, техніки, а також їх взаємодії. На сучасному етапі лише Японія послідовно дотримується такої політики, здійснюючи її паралельно з ринковою.

Вибір типу державної інноваційної політики та формування механізму, що сприяє її реалізації, залежить від стратегічних цілей держави і має здійснюватися з урахуванням загальних закономірностей інноваційних процесів. Щодо нинішнього стану економіки України, то він відповідає стадії затяжної кризи, після якої настає поворот до піднесення. Важливо знати; які саме рушійні сили можуть зумовити цей поворот.

Впровадження інноваційних підходів у всіх галузях економіки, швидкий розвиток електронно-інформаційного обслуговування всіх стадій відтворювального процесу, поява інноваційних форм міжнародних розрахунків вимагає модернізувати українську економіку новими технологіями й технікою. Отже, необхідно активізувати фундаментальні й прикладні дослідження й розробки (витрати повинні піднятися до 3% ВВП), створити ринок венчурного капіталу [5, с. 150].

Механізми стимулювання інноваційного розвитку регіонів можуть реалізовуватися через Фонд економічного стимулювання регіонів, і через

більшу пріоритезацію державно-цільових програм на підтримку таких регіонів. Насамперед, це проекти, пов'язані з розвитком обробної промисловості й інфраструктури. Інфраструктурні проекти – це ті проекти, які спрямовані на розвиток енергетики, транспорту й телекомунікацій. Звичайно ж, основним пріоритетом підтримки інститутів розвитку є проекти в сфері малого та середнього бізнесу (МСБ) [6, с. 340]. У свою чергу, при виборі конкретних проектів, основна увага повинна приділятися їх інноваційності й експортоорієнтованості.

Система державних інститутів національної інноваційної системи обов'язково повинна забезпечити наступні умови випереджального становлення нового технологічного укладу: субсидування видатків на захист інтелектуальної власності на вітчизняні винаходи й розробки за кордоном; дозвіл страховим компаніям і пенсійним фондам брати участь у венчурних проектах; збереження інформаційної інфраструктури науково-дослідних робіт, підтримка мережі науково-технічних бібліотек, субсидування їхньої діяльності в напрямі надання послуг щодо користування інформаційними мережами й базами даних і закупівлі наукової літератури; підтримка функціонування експериментальних установок і дослідних виробництв, створення мережі технологічних центрів і парків колективного користування; модернізації виробництва й впровадження нових технологій у складі витрат виробництва, їхнє звільнення від оподатковування; активне залучення в здійснення пріоритетних напрямків науково-технологічного потенціалу СНД.

Висновки. Таким чином, за допомогою державного регулювання інститутів розвитку в регіональній інноваційній системі (РІС) відкривається можливість їхньої організації й удосконалювання, що дозволяє реалізовувати комплекс заходів, спрямованих на стимулювання інвестицій в інновації, на модернізацію економіки, на впровадження інноваційних продуктів і рішень в усі сфери національної економіки.

Очевидно, що використання інститутів розвитку, як одного з інструментів розвитку формування регіональної інноваційної системи

допоможе перебороти недостатнє фінансування інноваційного розвитку. Отже, для створення умов та зростання науково-технічного потенціалу країни, створюється законодавче забезпечення, яке визначає правові, економічні та організаційні умови науково-технічної та інноваційної діяльності, передбачає регулювання відносин між суб'єктами інноваційної діяльності, а також визначає умови надання підтримки юридичним особам, які здійснюють науково-технічну та інноваційну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV.
2. Гальчинський А.С. Основи економічних знань: Навч. посіб. / А.С. Гальчинський, П.С. Єщенко, Ю.І. Палкін. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Вища шк., 2002. – 543 с.
3. Гриньов А.В Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління. Монографія / Гриньов А.В. - Харків: ІНЖЕК, 2011. - 304с.
4. Жихор О.Б. Модель інноваційної політики розвитку регіонів / Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.9, с. 161-166.
5. Захарін С.В. Інвестиційне забезпечення інноваційного й технологічного розвитку промислових підприємств / С. В. Захарін / Стратегія підприємства: адаптація організацій до впливу світових суспільно-економічних процесів [монографія]. – К.: КНЕУ, 2013. – С. 147-159.
6. Федулова Л.І. Інститути інноваційного розвитку регіонів / Л.І. Федулова / Економічні інновації. – К.: 2011. – № 43, с. 337-345.